

Łódź, 10.12.2022

Prof. dr hab. Piotr Stalmaszczyk
Zakład Językoznawstwa Angielskiego i Ogólnego
Instytut Anglistyki
Uniwersytet Łódzki
piotr.stalmaszczyk@uni.lodz.pl

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dr Joanny Łozińskiej z Katedry Języka
Angielskiego w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie

Niniejsza recenzja stanowi opinię na temat osiągnięcia habilitacyjnego *Description of translational motion in satellite-framed languages. Evidence from Polish, Russian and English* oraz dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Joanny Łozińskiej, adiunkta w Katedrze Języka Angielskiego, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. Podstawę prawną recenzji stanowi art. 219. ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego kandydatki zostało wszczęte w lutym 2022 r. Opinia została opracowana na podstawie dostarczonych materiałów (w tym kopii na nośniku elektronicznym).

I. Podstawowe informacje o kandydatce

Dr Joanna Łozińska zatrudniona jest w Katedrze Języka Angielskiego (wcześniej Katedrze Filologii Angielskiej) w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Od 2010 r. zatrudniona jest na etacie adiunkta, w latach 2007-2010 była zatrudniona na etacie asystenta w tej samej jednostce. W latach 1998-2010 pracowała w Zespole Kolegiów Nauczycielskich w Szczytnie.

Joanna Łozińska uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa w 2010 r. w Instytucie Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego, na podstawie rozprawy pt. *Acquisition of dynamic senses of prepositions. A cognitive linguistic study* (promotor – prof. dr hab. Elżbieta Górka).

II. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych kandydatki

A. Ilościowa ocena osiągnięć naukowo-badawczych habilitantki

1. Publikacje:

Po roku 2010 Autorka opublikowała:

2 monografie (wydawnictwo UWM w Olsztynie, 2013, wydawnictwo Brill, Leiden, 2018)

10 artykułów w czasopismach (w tym 3 we współautorstwie)

4 rozdziały w monografiach zbiorowych (w tym 3 we współautorstwie)

Przedstawione, jako osiągnięcie habilitacyjne, publikacje spełniają formalne (ustawowe) kryterium – monografia stanowiąca część osiągnięcia habilitacyjnego ukazała się w wydawnictwie z tzw. ‘poziomu II’ (Brill, Leiden, seria *Brill’s Studies in Language, Cognition and Culture*), pozostałe publikacje w zgłoszonym cyklu ukazały się w czasopismach *Scando-Slavica* (w momencie publikacji lista C), *Cognitive Studies/Études Cognitives* (lista B), *Jezikoslovje* (w momencie publikacji 70 pkt. na liście ministerialnej) oraz w tomie monograficznym (Wydawnictwo UWM). Poza cyklem zgłoszonym jako osiągnięcie habilitacyjne ukazały się artykuły m.in. publikacjach miejscowych (uniwersyteckich), jak i polskie o zasięgu międzynarodowym oraz w wysokopunktowanych czasopismach *Russian Linguistics*, *Metaphor and Symbol*, *Language and Cognition*.

Brak informacji o cytowaniach, ani o indeksie Hirscha.

2. Referaty na międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych:

W latach 2014-2020 Habilitantka uczestniczyła z referatami w 9 konferencjach międzynarodowych (w Polsce i Rosji, brak informacji o miejscu innych konferencji) oraz w 3 konferencjach krajowych. Brak informacji o tematach referatów, ale należy sądzić, że były związane z głównym nurtem działalności Kandydatki.

3. Brak informacji o kierowaniu lub udziale w projektach finansowanych w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych.

B. Opisowo-merytoryczna ocena osiągnięć naukowych

1. Jako osiągnięcie zgodne z art. 219. ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Habilitantka wskazuje cykl powiązanych tematycznie publikacji pt. *Description of translational motion in satellite-framed languages. Evidence from Polish, Russian and English.*

Na cykl składa się monografia *Path and Manner Saliency in Polish in Contrast with Russian. A Cognitive Linguistic Study* (Brill, 2018), oraz trzy artykuły w czasopismach, „Middle aspect of *po*-prefixed Polish verbs of motion” (*Scando-Slavica* 63, 2017), “Lexicalization of vertical motion. A study of three satellite-framed languages” (*Cognitive Studies/Études Cognitives* 18, 2018, we współautorstwie z Barbarą Pietrewicz), “The expression of path in three satellite-framed languages. A cognitive study of Polish, Russian, and English” (*Jezikoslovlje* 20, 2019), oraz rozdział w monografii “Axiology of Polish motion verbs. A cognitive study” (w tomie *Wartość i wartościowanie we współczesnej humanistyce*, Olsztyn, 2017, we współautorstwie z Iwoną Góralczyk). Te artykuły są dość krótkie (poza tekstem zamieszczonym w piśmie *Jezikoslovlje*) i mają charakter porządkujący ustalenia z monografii i programowy, a także rozszerzają do pewnego stopnia materiał badawczy o przykłady z języka angielskiego, jeden tekst wprowadza perspektywę aksjologiczną.

Zwraca uwagę fakt, że publikacje wchodzące w cykl ukazały się w latach 2017-2019, natomiast postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego zostało wszczęte w lutym 2022 r.

Nie będę tu streszczał zawartości cyklu, ani treści poszczególnych rozdziałów monografii, ponieważ dokładnie czyni to Kandydatka w autoreferacie. Skupię się natomiast na uzasadnieniu odpowiedzi na pytanie „czy cykl stanowi znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej”.

Tematykę cyklu określa sformułowanie „translational motion”, a także wybór analizowanych języków – polski, rosyjski i do pewnego tylko stopnia angielski oraz przyjęta perspektywa badawcza (językoznanstwo kognitywne). Badania nad językowymi wyznacznikami ruchu, percepcją ruchu, czasownikami i innym

konstrukcjami wyrażającymi ruch ma olbrzymią tradycję, zarówno w podejściach strukturalnych, generatywnych, jak i funkcjonalnych oraz kognitywnych. Oprócz terminu „translational motion”, preferowanego przez Talmy’ego, w literaturze anglojęzycznej pojawia się też inne, np. „spatial motion” (Langacker), „locomotion” (Miller i Johnson-Laird), „linear motion” (Fillmore), „external motion” (Jackendoff), „extrinsic motion” (Kersten), „directed motion” (Fellbaum), czy “translative motion” (Tenny). Poza Langackerem pozostali wymienieni badacze nie są przez Autorkę cytowani (poza jednorazowym przywołaniem niektórych nazwisk), a ich dokonania i ustalenia, czasami rozszerzające perspektywę Talmy’ego, a czasami ją krytykujące, nie są uwzględnione, co znacznie zubaża oferowane podejście i co jest bardzo widoczne w części teoretycznej monografii. Może to także sprawiać mylne wrażenie, że przyjęta przez Autorkę (za Talmy’em) typologia czasowników ruchu ma charakter uniwersalny i jest powszechnie akceptowana. Należy jednocześnie w tym miejscu zaznaczyć, że Autorka ma świadomość konieczności rozszerzenia typologii Talmy’ego, m.in. poprzez analizę kontrastywną języków należących do tej samej kategorii.

Jak wspomniano, autorka koncentruje się na podejściu reprezentowanym przez L. Talmy’ego oraz R. Langackera, choć zauważa też doniosłość podejść konstrukcyjnych (Construction Grammars), ale z nich nie korzysta, co znacznie osłabia teoretyzację wyników. W obrębie różnych podejść konstrukcyjnych (A. Goldberg, P. Kay, a zwłaszcza R. Jackendoff) powstały liczne prace analizujące ruch i przywoływane w tytule monografii pojęcia PATH oraz MANNER. Wczesne i wcześniejsze prace w obrębie szeroko pojętego językoznawstwa kognitywnego i podejść semantycznych (Ch. Fillmore, C. Goddard, Willkins i Hill), wiele miejsca poświęcały typologiom czasowników ruchu – zwłaszcza, jak w przypadku ostatnich przywołanych autorów – opozycji wyrażanej przez *come/go*. Tej opozycji w języku polskim poświęcił ważny artykuł C. Piernikarski („Opozycje semantyczne czasowników typu *ić* : *chodzić*” 1972, *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 11). Autorka tych prac w swoich rozważaniach nie uwzględnia. Nie uwzględnia też prac kognitywno-semiotycznych, ani nowszych prac z zakresu gramatyk konstrukcyjnych, ze szkodą dla własnych rozważań, bo np. Durst-Andersen, Smith, Nedergaard Thomsen, poddają w „Towards a Cognitive–Semiotic Typology of Motion Verbs” (2013) analizie czasowniki ruchu w języku angielskim, rosyjskim i duńskim, a Beuls i Knight w „Russian verbs of motion and their aspectual partners in Fluid Construction Grammar” (2017) pokazują możliwości

analityczne nowszych podejść kognitywnych na materiale języka rosyjskiego. Autorka w wielu miejscach twierdzi, że światowa literatura dotycząca badanych polskich i rosyjskich konstrukcji jest niezwykle uboga, i już choćby z tego względu powinna te nieliczne (według siebie!) prace uwzględnić – mam tu na myśli np. chociażby studia Sokolovej i Lewandowskiego („Constructional profile of the verbal prefix *za-*: a comparative study of Russian and Polish”, 2010) i Lewandowskiego („The locative PP motion construction in Polish”, 2012).

Co gorsza, i co bardzo trudno usprawiedliwić, Autorka pomija zdecydowaną większość prac poświęconych czasownikom ruchu (czy szerzej, lingwistycznej artykulacji ruch) w języku polskim, co czyni jej własne ustalenia bardzo niepełnymi. Nie wiadomo, czy jest to celowe zerwanie z pewną tradycją, czy też brak rozeznania w (obszernej) literaturze przedmiotu. Do podstawowych prac podejmujących omawiane zagadnienia na materiale języka polskiego należą, m.in.:

Bojar B. (1977) Polskie czasowniki ruchu, *Polonica* 3.

Bojar B. (1979) *Opis semantyczny czasowników ruchu oraz pojęć związanych z ruchem*, Warszawa.

Grochowski M. (1973a) Eksplikacje znaczeń czasowników ruchu, (w:) *Semiotyka i struktura tekstu*, Wrocław.

Grochowski M. (1973b) Klasyfikacja semantyczna jednomiejscowych czasowników ruchu współczesnego języka polskiego, *Prace Filologiczne*, XXIV.

Laskowski R. (1998) Aspekt czasowników przemieszczania (ukierunkowanego ruchu liniowego), (w:) *Z polskich studiów slawistycznych*, seria IX, *Językoznawstwo*, Warszawa.

Laskowski R. (1999) Czasowniki ruchu liniowego (czasowniki przemieszczania) w perspektywie kontrastywnej), (w:) *Semantyka a konfrontacja językowa*, Warszawa.

Striekałowa Z. (1962) Budowa słowotwórcza czasowników ruchu we współczesnym języku polskim, *Poradnik Językowy*.

Trudno zajmować się omawianą tematyką, zwłaszcza w nawiązaniu do kategorii aspektu, bez uwzględnienia prac H. Włodarczyka (zwrócić zwłaszcza należy uwagę na monografię z 1997 r. z eksplicytną analizą materiału polskiego i rosyjskiego):

Włodarczyk H. (1980) Czasowniki ruchu a kategoria aspektu w języku polskim, *Polonica* 6.

Włodarczyk H. (1997) *L'Aspect verbal dans le context en polonais et en russe*, Paris.

Włodarczyk H. (2003) Dynamic Locative Prepositions and Verbs of In Polish, *Studia Slavica Oldenburgensia* 11.

Włodarczyk A., Włodarczyk H. (1999) Semantics of Motion Verbs – Multiple Inheritance of Semantic Features, (w:) *Semantyka a konfrontacja językowa*, Warszawa.

Przywołane powyżej prace mają charakter fundamentalny, ale należy wymienić również (ograniczając się jedynie do podania nazwisk autorów), prace podejmujące zagadnienie czasowników ruch w gwarach (H. Sędziak), w akwizycji języka (K. Sindrewicz), a także w ujęciu kontrastywnym polsko-angielskim (A. Pisarski). Podobne uwagi dotyczą prac dotyczących aspektu oraz przedrostków i przyimków (np. fundamentalne monografie R. Przybylskiej są wprawdzie wspomniane, ale nie stanowią przedmiotu krytycznego namysłu, ani wskazówki metodologicznej).

Brak przywołania, choćby niektórych, z wymienionych powyżej rozpraw dyskwalifikuje pracę, która umiejscawia język polski w centrum uwagi. Podobną uwagę można odnieść do zagadnienia aspektu, niezwykle istotnego dla tematyki prac Habilitantki. Np. artykuł „Middle aspect of *po*-prefixed Polish verbs of motion” praktycznie nie uwzględnia, poza hasłowymi wyjątkami, olbrzymiej literatury polonistycznej, czy szerzej, slawistycznej, na temat aspektu (nie wspominam tu o pracy M. Łazińskiego, *Wykłady o aspekcie czasownika polskiego*, bo ukazała się w 2020, ale wcześniejsze prace tego autora należą do kanonu aspektologicznego).

Cyklowi można zarzucić ponadto niespójną perspektywę metodologiczną, wręcz pewną „naiwną metodologię” – trudno mówić o poważnych „badaniach korpusowych” w przypadku, gdy Autorka ogranicza się do danych zebranych raczej przypadkowo i wybiórczo (poza cytatami w częściach wstępnych w rozdziałach empirycznych Autorka nie uwzględnia danych z Narodowego Korpusu Języka Polskiego, ani odpowiednika rosyjskiego, nieuwzględnienie takich korpusów, podstawowych narzędzi w badaniach zarówno ilościowych, jak i jakościowych, nigdzie nie zostało wytłumaczone). W artykułach analizujących dane z języka angielskiego sytuacja wygląda podobnie (czyli

bez skonfrontowania danych z wynikami, które można uzyskać w BNC lub COCA). Porównanie danych przypadkowo ekscerpowanych z powieści sensacyjnych z danymi z tłumaczeń dwóch książek (bardzo różnych i nieporównywalnych) oraz z danymi od ograniczonych grup respondentów jest niewspółmierne. Nie są to eksperymenty w rozumieniu metodologii empirycznej, a raczej próbne badania pilotażowe. Dane ilościowe nie są opracowane statystycznie (poza bardzo prostymi danymi ilościowymi), a badane próbki nie są wystarczające do wyciągnięcia jednoznacznych wniosków dotyczących struktur leksykalno-składniowo-informacyjnych poszczególnych języków. W tej sytuacji należy stwierdzić, że materiał empiryczny jest ograniczony, niereprezentatywny i nieporównywalny. Przykładów, wręcz modelowych, właściwych analiz empirycznych i uprawomocnionych wniosków, w pokrewnych domenach tematycznych, dostarczają niepublikowane (ale dostępne w internecie) prace doktorskie L. Brugger („Cross-linguistic influence in bilingual motion event encoding: The role of language dominance and language mode” Freiburg 2017) oraz J. Jozefowskiego („Do Speakers Build the Categories Linguists Postulate? A Usage-Based Exploration”, Sheffield 2018, z korpusowym badaniem polskich czasowników prefiksalnych). Być może wspomniany w Autoreferacie artykuł (w recenzji) „Lexicalization of caused motion events in Polish and English. A corpus-driven study” w pełni wdraża metodologię korpusową.

Ponadto, wnioski wypływające z analizy tłumaczeń utworów literackich czasami więcej mówią o strategiach translatorskich albo wskazują na pewne idiosynkrazje tłumaczeń niż pozwalają na wyciągnięcie wniosków dotyczących paraleli (lub ich braku) w strukturach informacyjnych poszczególnych języków. Widoczne jest to np. w przytaczanym fragmencie tłumaczenia opowiadania D. H. Lawrence’a, w których tłumaczka decyduje się na konstrukcje werbalne w miejsce oryginalnych wzorców nominalnych, zmieniając dynamikę oryginału (przykład omawiany w monografii, s. 68, z nadmiernie uogólniającym komentarzem Autorki: „the lexicalization pattern of motion in Polish differs from English”, ten sam przykład użyty jest w artykule „The expression of path...”).

Dodatkowym uchybieniem formalnym jest brak dokładnych informacji bibliograficznych na temat pozycji, z których ekscerpowane były dane (miejsce wydania, data, strony), pomijając wykaz tytułów na s. 203 w monografii. Brak

informacji bibliograficznej na temat oryginału i przekładu *Pana Kleksa i Mistrza i Małgorzaty*. Autorka nie uzasadnia nigdzie wyboru konkretnego tłumaczenia rosyjskiej powieści (samo porównanie różnych tłumaczeń mogłoby przynieść ciekawe dane), a scharakteryzowanie arcydzieła Bułhakowa jako „lively story, full of descriptions of characters’ actions” (s. 127) poraża banalnością.

Nie sposób odmówić Autorce entuzjazmu badawczego, niestety poważne uchybienia merytoryczne i metodologiczne przeważają nad zaletami i dlatego ostateczna ocena cyklu pt. *Description of translational motion in satellite-framed languages. Evidence from Polish, Russian and English* musi być negatywna.

2. Pozostałe osiągnięcia naukowe

Wśród wcześniejszych prac dwa (we współautorstwie) podejmują zagadnienia związane z kategorią zwrotności w języku staroangielskim. Artykuły są krótkie i mimo dość ambitnych zamiarów – zastosowania metodologii kognitywnej do badania zwrotności w staroangielskim – nie są zbyt dobrze osadzone w bardzo bogatym piśmiennictwie. Również i w tym przypadku Habilitantka porusza się w obrębie ograniczonej literatury przedmiotu (np. S. Pielecha podaje w „Reflexivity in Old English” podstawową literaturę na temat zwrotności w staroangielskim, zupełnie nieobecną w opracowaniu Habilitantki).

Krótki artykuł opublikowany w czasopiśmie *Russian Linguistics* (2021), „The poverty of manner categories in motion verbs coding vertical relations”, kontynuuje badania przedstawione w cyklu. Z nowszych prac niezwiązanych z cyklem zwracają uwagę dwa teksty (jeden we współautorstwie) poświęcone ‘dyskursowi jogi’ opublikowane w wysokopunktowanych czasopismach *Metaphor and Symbol* oraz *Language and Cognition*.

Jest to dorobek może niezbyt bogaty, ale tematycznie dość różnorodny, ale pracom analizującym materiał z języka polskiego (dotyczy to również opublikowanej wersji rozprawy doktorskiej) można postawić zarzut (już wcześniej wspomniany w kontekście oceny podstawowego cyklu publikacji) nieuwzględnienia podstawowej literatury polonistycznej. Podobny zarzut dotyczy prac z historii składni angielskiej.

3. Aktywność naukowa realizowana w innych uczelniach

Kandydatka odbyła po uzyskaniu stopnia doktora trzy stypendia naukowe w zagranicznych ośrodkach zagranicznych: dwukrotnie na Uniwersytecie w Cambridge (sierpień 2010, wrzesień 2021 – marzec 2022, stypendium Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej) oraz w Uniwersytecie Immanuela Kanta w Kaliningradzie (wrzesień 2015 – lipiec 2016, stypendium Erasmus Mundus). Te pobyty umożliwiły jej zbieranie danych oraz nawiązanie kontaktów naukowych. W Autoreferacie dr Łozińska wspomina o obecnej współpracy z prof. Henriette Hendriks, zbieranych danych i przygotowanych nowych artykułach.

Brak informacji o innych formach współpracy z innymi uczelniami i współpracy zagranicznej.

II. Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę.

1. Osiągnięcia dydaktyczne.

W czasie zatrudnienia w Kolegium Nauczycielskim w Szczytnie dr Łozińska kierowała specjalnością Język Angielski, wypromowała tam 30 prac licencjackich. W UWM wypromowała 70 prac licencjackich oraz 16 magisterskich. Prowadzi seminaria licencjackie i magisterskie oraz zajęcia kursowe z gramatyki praktycznej i kontrastywnej, a także inne wykłady, proseminaria i seminaria.

2. Osiągnięcia organizacyjne.

Osiągnięcia organizacyjne dr Łozińskiej są dość skromne, do najważniejszych należy praca w redakcji czasopisma naukowego UWM *Prace Językoznawcze* (jako redaktor językowy) i dwukrotny udział w komisjach rekrutacyjnych.

3. Osiągnięcia popularyzujące naukę.

W latach 2015-2020 dr Łozińska wielokrotnie i aktywnie uczestniczyła w organizacji takich wydarzeń, jak Dni Humana (Dni Wydziału Humanistycznego UWM), Dzień Otwartych Drzwi, oraz w Olsztyńskich Dniach Nauki i Sztuki.

III. Wniosek końcowy

Wniosek dr Joanny Łozińskiej o wszczęcia postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego uważam za przedwczesny. Być może dzięki niedawno zrealizowanemu pobytowi badawczemu na Uniwersytecie w Cambridge uda Jej się zebrać więcej materiałów i wykorzystać międzynarodową współpracę do przygotowania lepszego metodologicznie osiągnięcia (cyklu publikacji).

Po dogłębnej analizie przedstawionych materiałów, z ubolewaniem stwierdzam, że przedstawiony do oceny cykl publikacji pt. *Description of translational motion in satellite-framed languages. Evidence from Polish, Russian and English* wprawdzie spełnia ustawowe kryterium formalne, ale NIE STANOWI wymaganego “znacznego wkładu w rozwój określonej dyscypliny naukowej (tu: językoznawstwa)”. O negatywnej ocenie stanowi przede wszystkim niespójna perspektywa metodologiczna, brak nawiązania do podstawowej literatury dotyczącej czasowników ruchu w języku polskim oraz ograniczony i niereprezentatywny materiał empiryczny.

Zgodnie z art. 219. ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) stwierdzam, że kandydatka NIE spełnia kryteriów uzyskania stopnia doktora habilitowanego, a w konsekwencji NIE wnioskuję do Rady Naukowej Dyscypliny Językoznawstwo UWM o dopuszczenie dr Joanny Łozińskiej do dalszych etapów przewidzianych w postępowaniu habilitacyjnym.

Prof. dr hab. Piotr Stalmaszczyk
Zakład Językoznawstwa Angielskiego i Ogólnego
Instytut Anglistyki UŁ